

До проявів економічного насилля батьками адиктивної поведінки по відношенню до дітей вчені відносять:

- надмірну експлуатацію дитячої праці по господарству, а також незаконне використання дитячої праці на виробництві;
- значні витрати сімейного бюджету на задоволення потреб адиктивності (тютюн, спиртні напої, медичні та наркотичні препарати тощо);
- недостатнє задоволення або незадоволення майнових потреб дітей (потреби в харчуванні, одязі, взутті, іграшках, навчальному обладнанні тощо);
- незабезпеченість мінімальних норм умов проживання дітей вдома.

Описані прояви домашнього насилля батьків над дітьми відповідають наслідкам поширення хімічних форм адиктивної поведінки. При комп'ютерній залежності, як правило Internet-залежності батьків, діти страждають від недостатньої уваги батька чи матері. Такі батьки залишають без догляду і виховання своїх дітей. Працеголізм, що проявляється у прагненні до постійної фіксації усіх можливостей особистості на роботі, професійній кар'єрі, на прагненні досягнути успіху в професії, зводить до мінімуму емоційні контакти батьків зі своїми дітьми, унеможлиблює повноцінні взаємини в родині тощо. Оніоманія як форма адиктивної поведінки особистості, для якої характерним є непереборне і неконтрольоване бажання до витрати грошей, придбання різних продуктів та послуг, позбавляє фінансових можливостей і свобод, а також майнових потреб інших членів сім'ї, у тому числі, дітей.

Зазначимо, що батьки, у яких спостерігаються ознаки «стану перманентної війни» як форми нехімічних адикцій, інколи втрачають зв'язки із реальним життям, створюють для себе та інших членів сім'ї небезпечні ситуації, ситуації невиправданого ризику з метою повернення минулих відчуттів. Ці ситуації можуть стати прямою загрозою фізичному і психічному здоров'ю, а також життю дітей таких батьків. Люди, які мають ознаки синдрому Тоада, можуть наражати на небезпеку своїх рідних у результаті небезпечного, екстремального, «веселого» керування транспортними засобами [2].

Таким чином, було з'ясовано, що адиктивна поведінка є одним із основних факторів насилля батьків стосовно своїх дітей: адиктивні форми у поведінці батьків можуть провокувати різні прояви домашнього насилля щодо дітей, зокрема фізичне, емоційне, економічне насилля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [за заг. ред. проф. І. Звереві ; 2-ге вид.]. – К., Сімферополь : Універсам, 2013. – 536 с.
2. Клочко О. Профілактика адиктивної поведінки дітей та молоді у контексті підготовки майбутніх соціальних педагогів : [монографія] / О. Клочко. – Суми : ФОП А. С. Наталуха, 2013. – 172 с.
3. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за заг. ред. І. Звереві]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

Нелі Коваленко,
студентка,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля

ВПЛИВ НАСИЛЬСТВА У СІМ'І ЯК ФАКТОР ВИНИКНЕННЯ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті висвітлюється феномен насильства у сім'ї як чинник формування делінквентної поведінки дітей. Розглядаються форми жорстокого поводження з дітьми у сім'ї та їх вплив на поведінку підлітків. Визначено основні напрями дії програм щодо поліпшення функціонування сім'ї з метою профілактики делінквентної поведінки неповнолітніх.

Neli Kovalenko

IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE AS A FACTOR OF DELINQUENT BEHAVIOUR EMERGENCE

The article outlines the phenomenon of domestic violence as a factor of development of delinquent behaviour among teenagers. The forms of child abuse in the family and its impact on children's behaviour are determined. The main directions of prevention of delinquent behaviour in the family are identified.

Делінквентна поведінка характеризується асоціальною, протиправною спрямованістю, що проявляється в діях або в бездіяльності і незмінно завдає шкоди окремим людям і суспільству. До основних форм прояву делінквентної поведінки підлітків відносять такі вади, як злочинність, алкоголізм, жебрацтво та ін. Ці різні форми делінквентної поведінки, як правило, взаємопов'язані. Пияцтво, вживання наркотиків,

агресивність і протиправна поведінка утворюють єдиний блок, тому залучення підлітка в один з цих видів делінквентної поведінки підвищує вірогідність його залучення в інший.

Важливим осередком, що впливає на формування поведінки особистості є сім'я. Вона може впливати як позитивно, так і негативно на виховання дитини. Багато проблем людини, її комплекси і фобії часто пов'язані саме з сімейними подіями негативного характеру. За результатами багатьох опитувань, діти, які зазнали фізичного та сексуального насильства, частіше йдуть з дому, починають вживати алкогольні та наркотичні речовини.

Насильство над дітьми в сім'ї – це дії, загрози, бездіяльність одного або кількох членів сім'ї по відношенню до дитини, в результаті яких порушується її фізичне та / або психічне здоров'я, або створюються умови, що заважають її повноцінному особистостісному розвитку.

Згідно даних звіту ЮНІСЕФ «Становище дітей в світі 2013», у нашій країні 70% дітей віком до 14 років стають жертвами фізичного чи психологічного покарання [3].

Проблему сімейного насильства слід розглядати в соціальному контексті, що включає культурні, економічні та психологічні фактори. Серед форм жорстокого поводження з дітьми розрізняють:

- 1) фізичне насильство – будь-яке невикладкове нанесення ушкодження дитині віком до 18 років;
- 2) сексуальне насильство – використання дитини чи підлітка іншою особою для отримання сексуального задоволення;
- 3) нехтування основними потребами дитини;
- 4) психологічне (емоційне) насильство – хронічні патерни поведінки, такі як приниження, образа, знущання і висміювання дитини [4, с. 123].

Все це суттєво впливає на майбутню делінквентну та асоціальну поведінку дитини. Неблагополучна сім'я надає дітям моделі та можливості для розвитку проблемної поведінки. Наприклад, вживання наркотиків батьками спонукає також і дітей до їх вживання. Діти, що живуть в будинках, де подружні стосунки були порушені в результаті розлучення, найімовірніше будуть мати проблеми в майбутній сім'ї. Нездатність батьків встановити чіткі правила дитячої поведінки, поганий контроль і нагляд, а також жорсткі і непослідовні дисциплінарні заходи є чинниками подальшої делінквентності.

Особливість насильства в сімейному контексті – і для насильника, і для жертви – полягає в необхідності продовжувати спілкування, яке стає вкрай болючим, зберігати і підтримувати систему міжособистісних взаємовідносин. Для дитини, яка є об'єктом насильства, може бути характерна різна ступінь залученості в ситуацію насильства: безпосередня залученість в якості об'єкта агресивних впливів з боку інших осіб; безпосередня залученість в якості об'єкта маніпуляцій (для встановлення контролю над дорослою жертвою, як правило, матір'ю дитини); опосередкована залученість в якості свідка насильства над іншим членом сім'ї.

Зазвичай, дитина-жертва страждає одночасно від декількох форм насильства. Зокрема, жертви звалтування часто переживають і фізичне насильство (побиття), і емоційне (загрози вбити або покалічити). Наслідками цих ситуацій є втрата довіри до себе і світу, неспокій, тривожність, порушення сну й апетиту, депресії, агресивність, низька самооцінка. Зростає схильність до усамітнення, формуються суїцидальні нахили і може виникнути особистісна психопатологія різної етіології (наркотичні залежності, булімія, анорексія, соматичні та психосоматичні захворювання).

Не менш страшною за своїми наслідками є ситуація з дітьми – свідками сімейного насильства. Реакції дітей на насильство розрізняються залежно від віку, статі та соціальної підтримки, яка їм надається. Але практично всі вони мають схильність до агресивної поведінки. Ці діти відчувають серйозні поведінкові проблеми у взаєминах як із дорослими, так і з однолітками. Як наслідок, саме підлітки – жертви і свідки домашнього насильства в першу чергу поповнюють лави неповнолітніх злочинців.

Особливо вираженим негативним впливом на дитину є агресія батька щодо матері (фізичне насильство або явне моральне приниження). Встановлено, що діти та підлітки, які стали свідками домашнього насильства, переймають гендерну модель поведінки і відтворюють її в наступному поколінні. Спостерігається також високий ризик кримінальної поведінки серед підлітків (80% схильні до злочинів, з них 40% – до жорстоких). Діти, які перебувають у силовому полі домашнього насильства, активно беруть участь у цьому дійстві, незалежно від їх формального статусу жертви або свідка. У будь-якому випадку, вони залучені до насильницьких відносин і є її прямими учасниками, створюючи свої власні стратегії опору та адаптації, які складають основу їх практики виживання.

Таким чином, досвід сім'ї, пов'язаний із застосуванням насильства чи бажанням застосовувати насильство, впливає на розвиток делінквентної поведінки підлітків. Прямий або непрямий досвід насильства, активного приниження чи пасивної відмови є початком для розвитку делінквенції. При цьому найчастіше це відбувається з неповнолітніми із неблагополучних сімей, які потрапляють до групи «ризик», оскільки у цих родині немає дбайливого догляду, відбуваються постійні конфлікти в сім'ї, сімейна ізоляція та авторитарна соціалізація [5, с. 51].

Найбільш значущою детермінантою делінквентності виступають несприятливі умови життя дитини, насамперед у сфері сімейних відносин. Тому поліпшення функціонування сім'ї має зменшити проблеми поведінки. Для профілактики делінквентної поведінки потрібно зміцнювати зв'язок «батьки – дитина», шляхом зменшення факторів ризику і підвищення захисних факторів делінквентної поведінки через навчання батьків і програм зміцнення родини, які повинні бути спрямовані на розвиток важливих сімейних захисних чинників, таких як батьківський контроль, прихильність до батьків, і послідовність дисциплінарних заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горьковая И. Влияние семьи на формирование делинквентности у подростков / И. Горьковая // Психологический журнал. – 1994. – Т. 15. – № 2. – С. 57 – 65.
2. Елизаров А. Социально-психологическая помощь семье, страдающей от насилия / А. Елизаров // Психология зрелости и старения. – 2006. – № 4 (36). – С. 32 – 48.
3. ООН : 70% украинских детей подвергаются физическому насилию в семье ; [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://censor.net.ua/news/260280/oon_70_ukrainskih_detey_podvergayutsya_fizicheskomu_nasiliyu_v_seme.
4. Писклакова М. Анатомия насилия / М. Писклакова, А. Синельников // Социальному работнику о проблеме домашнего насилия. – М. : Проспект, 2001. – С. 35.
5. Романова Е. Семейная дисфункция как фактор развития делинквентности и правоэкстремистских моделей поведения детей / Е. Романова // Научный журнал. – 2012. – № 5 (5). – С. 49 – 51.

Ганна Колеснік,

студентка,

Христина Чапцева,

студентка,

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля

ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА І ЖОРСТОКОСТІ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ДІТЕЙ

У статті аналізується проблема насильства та жорстокості по відношенню до дитини. Надано визначення насильства з позицій філософії, психології, соціології. Дана характеристика чинників, які детермінують жорстоке ставлення до дітей в сучасному суспільстві.

Hanna Koliesnik,

Khrystyna Chaptseva

PROBLEM OF VIOLENCE AND CRUELTY AGAINST CHILDREN

This article analyzes the problem of children abuse. Particular definition of violence from the perspective of philosophy, psychology, and sociology is provided. The factors of child abuse in modern society are examined

Актуальність теми полягає в тому, що одним із показників духовного розвитку та соціальної зрілості суспільства є ставлення до дітей. Вкладаючи ресурси в дитинство, держава зміцнює майбутні продуктивні сили, забезпечує сталість економічного і духовного поступу. Тому в суспільстві, що зорієнтоване на високі загальнолюдські цінності, не може бути місця проявам жорстокого поводження з дітьми, зневажання їхніх інтересів, оскільки це має тяжкі соціальні наслідки: формуються соціально дезадаптовані, малоосвічені особистості, а головне – насильство знову породжує ту ж саму жорстокість. У контексті викладеної проблеми надзвичайно актуальною є соціально-правовий захист дитини від насильства і жорстокого поводження в сім'ї.

Загальні аспекти проблеми насильства над дітьми вивчають провідні вчені Т. Ф. Алексеєнко, О. Б. Безпалько, К. Л. Мілютіна, Т. Я. Сафонова, Е. І. Цимбал та ін. Питання насильства над дитиною у сім'ї висвітлюються у роботах таких науковців і практиків, як Л. С. Алексеєва, К. Бабенко, В. Бондаровська, Н. І. Дмитренко, А. С. Коголовська, Н. Ю. Максимова, Н. Щербак. Практичні і правові аспекти жорстокого поводження з дітьми досліджують Н. Г. Агарова, Н. К. Асанова, Н. В. Гайдаренко, В. С. Квашиш, І. Лисенко, Г. М. Лактіонова, І. М. Трубавіна та ін.

З позиції соціальної педагогіки, жорстоке ставлення до дітей проявляється в різних формах – від небажання їх доглядати, байдужості з боку дорослих аж до фізичних покарань. Це всі форми фізичного та психологічного насильства, завдання побоїв або образ, неухважне, недбале або жорстоке ставлення. При цьому підкреслюється, що насильство – це вплив однієї людини на іншу, що порушає конституційне право людини на особистісну недоторканість як у фізичному, так і духовному розумінні [1].

З позиції соціальної філософії, на думку В. М. Зуєва, насильство – це будь-яке приниження людини, що призводить до обмеження фізичного та духовного потенціалу індивіда, заважає оволодінню усією повнотою можливостей особистісного розвитку; це панування волі однієї людини над волею іншої. Тому пряме застосування сили або загрози її застосування потрібно розуміти під насильством лише у вузькому значенні [2].